

נשיאת נשק בשבת

הגדרת 'צורך מקומי':

שולחן ערוך אורח חיים סימן שח סעיף ג:
בין לצורך מקומי, דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח
שם, ומותר לו ליטול משם ולהניחו באיזה מקום שירצה.

- ❖ **סכס, מהם סוגי המוקצה?**
- ❖ **באלו אופנים מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור בשבת?**
- ❖ **האם לדעתך נשק נחשב מוקצה? לאיזה סוג מוקצה הוא נחשב?**

ב. האם נשק הוא מוקצה?

הפוסקים נחלקו מהי ההגדרה ההלכתית של נשק בשבת.
ישנם פוסקים שהחשיבו את הנשק כ'כלי שמלאכתו להיות':

שולחן שלמה סימן שח אות טז:

ומכל מקום מסתבר דרובה או אקדח מותר לטלטלו כדי להפחיד
בו את הרואים ולהטיל בהם אימה, דמסתבר דשלא בשעת מלחמה
רוב תשמישם רק להרתיע... וכיוון שכך, חושבני דהוי ליה ככלי
שמלאכתו להיות, הואיל ועומד גם להפחדה...
ואף על פי שעיקר ההפחדה הוא מפני שעומד ליריה, והיריה הרי
אסורה (פרט לפיקוח נפש ממש, מכל מקום סוף סוף הוא עומד
להפחדה).

הרב יהושע בן מאיר, תחומין ז עמ' 176:

אמנם יש לדון בכלל האם נשק נחשב ככלי שמלאכתו לאיסור, או
שלא מלאכתו לאיסור ולהיתר, ודינו כמלאכתו להיות. הרי
השימוש בנשק אינו רק לירות, דהוא איסור, אלא גם להרתיע,
לשמור, 'לטרטר' ולחנך חיילים וכדומה. ואדרבה, נראה שרוב
שימושו של נשק הוא לכך, וממילא אין בו דין מלאכתו לאיסור.

טעם אחר להגדיר את הנשק כ'כלי שמלאכתו להיות', כתב הרב
דב ליאור:

שו"ת דבר חברון חלק או"ח סימן שד:

נראה לעניות דעתי שבמציאות חיינו היום, במדינת ישראל, נשיאת
נשק על ידי חייל או אזרח דינו כ'כלי שמלאכתו להיות'. מה כוונתי?
היות שהנשק מיועד להרתעה והגנה ובימינו הוא צורך יום יומי, דינו
לא גרוע מסכין מילה אצל מוהל שאם יש כמה בריתות באותה שבת
רשאי לטלטל את הסכין, כי כל רגע ורגע האיסור נדחה לצורך
מילה, ובמקרה שלנו נדחה מפני פיקוח נפש. אם נזכה לשלום יהיה
על נשק דין איסור מוקצה מחמת חסרון כיס, שאינו מיועד לשום
שימוש היתר, אבל בזמננו הינו מיועד למטרה שמותרת בשבת.

אמנם, ישנם פוסקים רבים שהחשיבו את הנשק כ'כלי שמלאכתו
לאיסור':

שו"ת באהלה של תורה חלק ב סימן לב:

לכאורה יש לדמות רובה לסכין של מילה... דעת הגר"א היא שסכין
של מילה הוא מוקצה (לאחר שקיימו בו את מצוות המילה) אף על

הקדמה:

חכמים אסרו לטלטל חפצים שונים בשבת, כדי לשמור על צביונה
של השבת כיום מיוחד ושונה מימות החול (רמב"ם הלכות שבת
פרק כד הלכה יב). איסור זה נקרא 'מוקצה'.
נחלקו הפוסקים, האם כלי נשק הוא מוקצה בשבת, ואם כן, באיזה
סוג מוקצה הוא כלול. בדף זה נעסוק בנשיאת נשק מצד הלכות
מוקצה, ולא בהוצאתו מחוץ לעירוב.

**שאלה: חיילים שאינם בפעילות מבצעית, או שנמצאים
בחופשה בביתם, האם רשאים לשאת את נשקם בשבת?
חיילים המשרתים בבסיס עורפי מאובטח, האם רשאים
לשאת נשק בשבת?**

א. כללי איסור מוקצה

בטרם נעסוק בהגדרת כלי נשק כמוקצה, נסקור בקצרה את סוגי
המוקצה והלכותיהן.

בית יוסף אורח חיים סימן שח:

והנה כלל הדברים המוקצים שאסורין לטלטל מתחלקים לששה
חלקים:

הא': כלי שהוא **מוקצה מחמת חסרון כיס**, דהיינו כלי שאדם
מקפיד עליו שלא יפגע (ומקצה אותו מדעתו). כגון, סכין של שחיטה
ומילה ושל ספרים.

הב': כלי שמלאכתו לאיסור (שלפחות רוב מלאכתו מיוחדת לדבר
האסור בשבת).

הג': כל דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה. כגון,
אבנים, ומעות... ועפר... ובעלי חיים... וזהו **מוקצה מחמת גופו**.

**הד': כלי שמלאכתו להיות ומונח עליו אחד מהדברים המוקצים
מחמת גופם**. כגון, חבית שיש עליה אבן... ואפילו הוסרו אחר כך
כיון שהיו עליהם בין השמשות מגו דאתקצו לבין השמשות אתקצו
לכולי יומא.

הה' דבר שהיה בין השמשות מחובר או מחוסר צידה.
הו' מוקצה מחמת מצותו. כגון עצי סוכה ונוייה.

בהמשך דבריו, הבית יוסף מבאר שלעומת חלק מסוגי המוקצה
שאסורים בטלטול בכל אופן, 'כלי שמלאכתו לאיסור' מותר
בטלטול בתנאים מסוימים:

המשך הבית יוסף הנ"ל:

מוקצה מחמת חסרון כיס אין לו צד היתר לטלטלו... אך.. **כלי
שמלאכתו לאיסור** מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו ולא
נאסר אלא מחמתו לצל.

בפוסקים מבואר מהו צורך גופו, ומהו צורך מקומו.
הגדרת 'צורך גופו':

משנה ברורה סימן שח ס"ק ד:

לצורך גופו - דהיינו שצריך לגוף הדבר למלאכה אחרת של היתר.

והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

שו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן קמח:

כשחוק המלכות מחייב לשאתו **וכשימצאוהו כשאינ נשקו עמו ענוש יענש**, ודאי לא גרע מלצורך גופו שצריך לעצם הטלטול, וזהו תכליתו שיהיה עמו.

יתירה מכך, כתבו הפוסקים שאף טלטול הנשק למניעת גניבתו מותר:

שבת ומועד בצה"ל עמודים קלד-קלה:

נראה כי למרות שכלי שמלאכתו לאיסור, אסור לטלטלו כדי שלא יגב, הרי שמותר לטלטל את כלי הנשק לצורך כזה, שכן הרי אפילו קוץ התירו לטלטל (ברשות הרבים) במקום שיש חשש להיזקא דרבים, (שלא גזרו איסור 'שבות' במציאות כזאת)... קל וחומר אם כן שיותר איסור כזה לשם מניעת גניבת נשק שיש חשש שיגיע לעולם התחתון, ואף לגורמים עוינים בטחונית.

ד. טלטול נשק בבסיס עורפי מאובטח

שו"ת המורים בקשת (הרב מישאל רובין), תשובה 26:

שמעתי מהגר"מ אליהו בנוגע לטירונים שלא איפסו עדין את נשקם ולא יודעים להשתמש בו ונמצאים במקום שאין שום סכנה אחרת, אסור להם לטלטל את הנשק בשבת.

אמנם הגר"א נבנצל אמר שמותר מפני שנשק שלא בשעת מלחמה נחשב כלי שמלאכתו להיות (שימושו העיקרי להרתעה). וכן פסק הגר"ד ליאור והוסיף: שאם מטלטל את נשקו תלוי על צווארו ודאי יש להקל כי אינו מטלטל טלטול רגיל.

❖ מהו יסוד המחלוקת לגבי טלטול נשק בבסיס עורפי מאובטח?

ה. טלטול נשק במציאות הביטחונית כיום

שו"ת דבר חברון חלק או"ח סימן שה:

בעקבות המצב הבטחוני שאנו נמצאים בו נכון להיום, לדעתי יש עניין שכל מי שרק יכול שילך חמוש בכל חלקי ארצנו.

ו. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

לאור המציאות הבטחונית המורכבת במדינת ישראל, והחשיבות המערכתית ביצירת הרתעה ויכולת תגובה מיידית באמצעות נוכחות חיילים חמושים בכל מקום, לצד הסכנה העלולה להיווצר מהגעת הנשק לידי גורמים עוינים, באם יושאר בלא שמירה ראויה, אין להימנע מנשיאת נשק אף שלא במקום צורך בטחוני מובהק, מה גם שכפי שהתבאר, יש הנוקטים שבימי שיגרה אין בנשק כלל איסור מוקצה.

פי שמותר להשתמש בו לצורך המילה בשבת. ואם כן הוא הדין רובה... ברובה שמטרתו היא פיקוח נפש, ופיקוח נפש רק דחיוה בשבת יש לומר שהרובה הוא מוקצה, אלא שמותר לטלטלו לצורך פיקוח נפש... כל כח ההרתעה של הרובה הוא רק משום שהוא יורה ועלול להרוג, ואילו לא כן לא היה מרתיע כלל. לכן נראה לעניות דעתי שהוא **'כלי שמלאכתו לאיסור'**.

❖ סכם את נקודות המחלוקת בין הפוסקים, אם להגדיר נשק כמוקצה.

❖ האם תוכל להעלות בדעתך סיבות נוספות להחשיב נשק כ'כלי שמלאכתו להיות'?

ג. אופנים שמותר לטלטל את הנשק

א. פיקוח נפש ואף ספק פיקוח נפש דוחה שבת.

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכט סעיף א:

כל פקוח נפש דוחה שבת, והזריז הרי זה משובח.

על פי זה, פשוט הדבר שלצורך מבצעי יש לשאת את הנשק.

ב. אף שלא בשעת פיקוח נפש, לדעות הסוברות שנשק מוגדר 'כלי שמלאכתו להיות' מותר לטלטלו לכל צורך, וכן כתב השולחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים סימן שח סעיף ד:

כלי שמלאכתו להיות, מותר לטלטלו אפילו אינו אלא לצורך הכלי שמא ישבר או יגב; אבל שלא לצורך כלל, אסור לטלטלה.

ג. גם לדעת הסוברים שנשק דינו כ'כלי שמלאכתו לאיסור', ישנם דרכים שמותר לטלטלו.

כפי שלמדנו לעיל בדברי הבית יוסף, 'כלי שמלאכתו לאיסור' הותר בטלטול לצורך גופו או מקומו, לאור זאת כתבו הפוסקים מצבים בהם הותר לטלטל נשק בשבת:

שבת ומועד בצה"ל עמוד קלד:

טלטול נשק **לצורך שמירה**, ולו גם מגנבים בלבד (שמירה שאינה מניעת פעולות חבלה אלא מניעת מעשה גניבה), אין בו איסור משום מוקצה, משום שכל טלטול לצורך שמירה הוא בכלל צורך גופו. כמו כן אפילו במקומות שנוהגים לשמור עם נשק בלי מחסנית, אין בטלטול הנשק משום מוקצה, מכיוון שכך נוהגים גם בימות החול, ואם כן הוי בכלל צורך גופו.

שולחן שלמה סימן שח ס"ק טז:

רובה או אקדח מותר לטלטלו כדי **להפחיד בו את הרואים ולהטיל בהם אימה...** משום דהפחדה שפיר חשיב כצורך גופו.

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד כתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן
כתיבה ועריכה: ט' ר' יצחק ענתבי
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

